

ÀNGELS BALDÓ. XIRINACS, FILÒSOF AL SERVEI DEL POBLE.

Homenatge de la Facultat de Filosofia de la UB. 8 de maig de 2008.

Vull agrair, en particular al Degà de la Facultat de Filosofia de la UB, la iniciativa d'oferir un espai en aquestes sessions a homenatjar la figura de LMX; és un agraïment doble, primer per integrar en el context universitari un filòsof considerat per molts com a heterodox i també, per donar l'oportunitat d'estendre les aportacions de Xirinacs al nostre país entre el públic universitari més jove.

Dedicaré unes paraules a algunes de les seves lliçons sobre el concepte de ciutadania, especialment pensades per a encoratjar els joves estudiants l'interès i la investigació sobre la filosofia i l'obra que va desenvolupar en Lluís Maria a partir de la pròpia experiència i l'estudi. Obra que ens ha deixat escrita de manera dispersa i, en molts, casos, encara pendent de publicació o d'antologia.

Filosofia i ciutadania han estat perfectament combinats en el testimoniatge de Xirinacs. Ja de ben jove ens explica a una obra inèdita titulada *Gènesi d'un model global* que va anar construint un mètode per tal d'ordenar i classificar categorialment els coneixements i les vivències. El model filosòfic de la Globalística ja consolidat ens ofereix un òrganon (una pissarra, un piano, acostumava a dir) un instrument que, dictat des de la pràctica, s'acosta a la comprensió de la realitat complexa a partir d'un pensament complex. És, per això, una filosofia que es posa al servei de la humanitat. A la Cloenda de la Tesi doctoral (Un model global de la realitat- desembre de 1997) Lluís Maria escriu:

“Acabo, doncs, paradoxalment, aquesta tesi tan intencionadament humana i tan aparentment mecànica amb un recull de paraules, les Cent Passes, aparentment molt humanes i intencionadament molt mecàniques.”

Cent Passes (per a una via d'humanitat) recull la síntesi, ja madura, d'una llarga experiència en la participació pública amb el poble, en la clandestinitat, primer, més tard, com a senador i, els darrers anys, en l'elaboració de models comunitaris demòtics, alternatius a l'àmbit polític. Aquesta experiència ha estat treballada des del model global i en construcció i diàleg permanent amb ell.

Esmentarem altres testimonis escrits que el van precedir i que completen la visió de la temàtica que ens ocupa avui, entre ells destaquem pel seu interès:

- “Declaració de la 1a Sessió Plenària de l'Assemblea de Catalunya”, 7.11.1971.
- “Constitució. Paquet d'esmenes”, LMX, 1978.
- “Manifest de la Crida a la Solidaritat”, 1981. (*Post res perditas*).
- “La desobediència civil en l'Estat democràtic de dret”, LMX, 1994.
- Durant la dècada del 1982 al 1993 és dedicà a l'anàlisi de la transició espanyola, que va donar lloc a l'obra “La traïció dels líders” –Anàlisi crítica i crònica de la transició.
- “Cent passes per a una via d'humanitat”, LMX, 1995. – (Propostes demòtiques) alternatives.
- “Comunitat Humana”, LMX, 1999 (versió de 15.1.2001).
- “La tercera revolució”, 2001.

Assenyalaré alguns dels conceptes elaborats per en Lluís Maria en la recerca d'un model que vincula Filosofia i ciutadania. Ens mourem bàsicament entre els dos dels pols oposats dialècticament en el seu model: teoria i pràctica, si bé resten integrades la totalitat de categories del model i, en especial, la pràctica amorosa que va desplegar al llarg de tota la vida. Esmentarem 3 exemples de conceptes bàsics en torn a aquesta qüestió.

1. Desvetllar: Anàlisi crítica del llenguatge polític.
2. Comprendre: No-violència i amor a l'enemic.
3. Actuar: Ètica comunitària.

1. Anàlisi crítica del llenguatge polític - Desvetllar

"Fins a quan abusareu, Poders constituïts, de la paciència del poble?"¹

Amb aquest exabrupte a l'estil ciceronià iniciava Xirinacs un discurs pronunciat a l'Ajuntament de Barcelona l'any 2002.² L'escrit, a mode d'estudi microfísic del poder, sintetitza la crítica a l'estat de coses consolidat després de la transició i una crida a l'acció dels desposseïts, en qui rau la veritable força. Democràcia –deia-, vol dir, curt i ras, obediència a la voluntat del poble.

Una de les habilitats conegudes i que ha utilitzat Lluís Maria ben sovint ha estat la de desemmascarar el llenguatge oficial, en què sota la superfície, amaga l'arrel profunda de l'opressió. En fer-ho evident, ha marcat la necessitat d'ajustar els conceptes. Ens ha deixat molts exemples, entre els quals, la diferència que cal trobar entre el **privat, el públic i l'oficial** allà on generalment només distingim entre **privat o públic**, o entre **poble i massa**, o entre **política i demòtica**.

Per trobar el fonament d'aquestes distincions ha cercat genealògicament el problema de l'abús de l'àmbit oficial sobre el poble:

"Quan les Constitucions, que es consideren democràtiques, diuen indefectiblement en el seu primer article: "La sobirania rau en el poble i tots els poders i institucions de l'Estat emanen del poble", ens estan assenyalant que la força social brolla del cor del poble i aquest concedeix aquelles competències que creu convenient a la gestió de l'Estat polític o les hi retira. Allò que és popular o demòtic és anterior i més radical que allò que és oficial o polític."³

"La política és partidista, la demòtica, unitària. Els partits parteixen, les assemblees "ensamblen". Els polítics dissenteixen, els demòtics consenteixen. La política és coactiva

¹ *Exercici dels drets humans. Exercici de democràcia participativa*, 2002

² Aquesta frase fou pronunciada el 10 de desembre de 2002 al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona amb motiu del 53è aniversari de DUDH convocat per la Regidoria de Drets Civils.

³ *ibidem*, 2002

(violenta), la demòtica, voluntària (no violenta). Les dues coses són necessàries a la societat: l'anàlisi crítica i la síntesi amorosa. Ai de la societat que oblida qualsevol dels dos extrems! "

"...hi ha una inoperància fruit de la massificació del poble no marginat. Un poble, per ric que sigui, convertit en massa, esdevé inoperant, com un cotxe convertit en ferralla. Convertir un poble en massa és una tasca tan fàcil com enredar una troca. A la inversa, convertir una massa en poble és una tasca tan difícil com desenredar-la. A més, doncs, de defensar els drets de l'àmbit individual, cal obrir decididament la defensa dels drets de l'àmbit públic. Senatus populusque, polis kai demos, política i poble."

L'oficialitat no va aconseguir "enredar" Xirinacs. Això l'ha permès mantenir una independència de judici i d'acció però l'ha foragitat del nucli de decisions. La seva integritat no ha estat discutida així com tampoc la lluita incansable contra la massificació del poble. I el poble ha escoltat!

2. No-violència i amor a l'enemic - Comprendre

Un altre dels elements que vull destacar de la figura de Xirinacs com a filòsof al servei del poble ha estat la seva vinculació profunda amb l'espiritualitat i pràctica no violenta que conegué de la mà de Lanza del Vasto i dels escrits de Gandhi, el qual acabarà esdevenint un mestre inseparable. El concepte de no-violència que construeix passa pel reconeixement de l'existència del conflicte i no pot ser grat a un pacifisme acomodaticí o simplement superficial. La clau està en distingir dràsticament entre la no-violència del fort, del valent (no violència activa) i la no-violència del feble, del covard, (no violència passiva) que és en realitat impotència, simple passivitat i, tal volta, violència adormida o en suspens. "De vegades la pau no és més que por", ens recordava a través de la cançó d'en Raimon. La **no-violència activa** reclama el compromís valent de no exercir la violència, el que esdevé en mètode generador d'una gran **força** social. Sovint ho ha resumit com un imperatiu moral que diria: "**procura actuar sempre de forma que es redueixi al mínim la violència inevitable i a zero, l'evitable**". De la mateixa manera ens ha fet distingir entre una **violència estructural i la violència reactiva de l'oprimit**. A la llum d'aquests principis defensà el seu compromís social que en temps de la transició el va portar a ser candidat al Premi Nobel de la Pau. Sota aquesta mateixa estricta disciplina no violenta activa escrivia el 1976 la **Carta a un policia armat** i també, paradoxalment per a alguns, se situava al costat del violent agredit enfront de l'Estat violent agressor en el Discurs de l'11 de setembre de 2002, que acabaria per portar-lo a la presó.

Extracte final Carta a un policia armat

"Abans de tancar aquesta carta, escrita a peu dret davant de la presó, interrompuda mil vegades per les moltes persones del poble que s'adhereixen a la meva petició d'amnistia, et voldria fer una confessió estranya. M'heu pegat, m'heu detingut, m'heu insultat moltes vegades. Saps què penso, per exemple, quan estic arrupit a terra, les mans al cap per protegir-lo, mentre rebo la pluja terrible dels vostres cops de porra? Sento una fonda tristesa de què us vegeu obligats a pegar-me. Em sap greu ésser ocasió

que perdeu la vostra dignitat d'homes pegant un company innocent i indefens. I m'avergonyeixo de l'acumulació d'avantatges que m'han deslliurat de veure'm obligat a ésser policia d'aquest règim, mentre que vosaltres, mancats d'altres sortides, provinents de terres explotades per gent de la meva terra i d'altres terres, us veieu forçats a fer el trist paper que feu. Jo, ric de possibilitats, vosaltres caiguts en la ratera fatídica de trinxadors de l'autèntic privilegiat. La injustícia que m'ha fet a mi home de carrera us ha fet a vosaltres homes de la porra. I aquesta injustícia clama venjança. Quan em pegues, policia, sense tu saber-ho, es realitza un acte de justícia. Tu t'alliberes d'una justa ira inconscient donant-me cops i jo m'allibero d'una justa vergonya de privilegiat rebent cops."

La programada mort d'en Lluís Maria ha estat també un exercici pregon de no-violència activa, d'*autotanàsia* o "*sui-cedere*" (*cedere*, llat. *cedir*), al mateix temps que assumia un generós acte de solidaritat amb l'ofrena que permet donar a llum la independència dels pobles oprimits. I els pobles escolten!

3. Ètica comunitària - Actuar

Fruit d'una aprofundida reflexió i pràctica social sorgeix el filòsof de la demòtica, paraula a què hem fet referència més amunt que podem definir de forma simplificada com la teoria i pràctica de l'organització del poble. Des de la foscor de la caverna, Lluís M. albira les possibilitats de transformació de la vida social atomitzada en una veritable xarxa humanitzadora que uneix des de l'individu fins a la dimensió universal passant per les diferents i necessàries comunitats intermèdies. Els darrers escrits demòtics van motivar la Plantada del 2000 a la Plaça de Sant Jaume de Barcelona i la formació de noves formes de reconstruir el poble massificat, d'entre les reeixides esmentem molt especialment la construcció del Camí del Països Catalans.

En què consisteix aquesta proposta demòtica, compatible amb la política oficial, però fonamentadora de la força popular? Es tracta de recuperar una comunitat bàsica o troncal per a cada territori, els nivells bàsics són:

- comunitat de llar, com a federació responsable i lliure d'individus,
- comunitat de veïns d'una casa, com a federació responsable i lliure de llars,
- comunitat de carrer com a federació responsable i lliure de veïnats
- i, amb condicions equivalents, barri, districte, municipi, comarca, vegueria, país, nació (comunitats supranacionals).

En aquest model el que distingeix una comunitat troncal o bàsica està en què a diferència de comunitats sectorials que venen definides per un objecte o finalitat determinats, les troncal es caracteritzen pel fet de tractar-se d'un subjecte responsable de la universalitat de les finalitats referides als seus components. Així, la comunitat de convivència en una llar no es constitueix només per uns objectius sinó que resta oberta a totes les dimensions del subjecte comunitari i dels seus components. Les comunitats superiors a la de la llar no són comunitats d'individus, sinó comunitats de comunitats menors, encarregades de generar voluntat pública de consens i programa públic comú, com embrionàriament feu l'Assemblea de Catalunya al Principat. Aquest programa comú hauria de ser obeït pels partits polítics democràtics des de l'Ajuntament o les entitats oficials, en allò que tingui de vinculant. Xirinacs mostra la necessitat que la democràcia o és participativa, és a dir, demòtica o perd tota

la seva entitat, esdevenint suplantadora de les decisions legítimes del poble. La política és necessària (àmbit oficial) i la demòtica és la seva base (àmbit públic). Així es consolida un poble sobirà, una política que arrela la seva força en el poble. Aquesta comunitat activa s'autodefensa, s'autoorganitza, s'autodetermina, s'autolegisla (autònomos) i s'autogoverna ella mateixa. El poble camina sense crosses!

En cas contrari afirma en un dels seus escrits:

“per ben enginyat i dirigit políticament que estigui, es mor, es corromp i es fa presa de tota mena de rapinyes per part d'aquells voltors carronyaires que sempre vigilen des dels aires elevats del poder.”⁴

Per acabar voldria fer la lectura del poema **Sardana Universal** de Lluís Maria Xirinacs, que ha estat musicat pel mestre Salvador Brotons:

Rodona, sense presidències
sense darrers llocs

Tancada, comunitària
íntima

Oberta, a tots als qui hi vulguin entrar
sempre creixent

Rigorosa, amb una llei pròpia
tot comptat i amidat

Assenyada, al principi
amb serenor i mesura

Arrauxada, al final
folla i disbauxada

Inspirada, per un mestre que no es veu
que no balla, que no vol lluir-se

Animada, per una cobla enlairada
que no està de festa, sinó de servei

Festiva, per a tot el poble
que dansa joiós

Delicada, els peus de puntetes
els dits enllaçats

Dona i home, dona i home
ambdós iguals sense privilegis

⁴ *ibidem*, 2002

Al cor dels pobles i ciutats,
al bell mig de la plaça major

Així vull que sigui la meva pàtria

Així somio la companyonia universal
de tots els homes.

Àngels Baldó Bullido

Poema: Lluís Maria Xirinacs Damians. Disseny: Montserrat Jornet.